

Ο ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ ΣΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, ΤΟ ΠΙΟ ΤΑΧΥ ΟΧΗΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Η ανθρωπότητα, η Ευρώπη, η χώρα μας, βιώνουν μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις. Ίσως τη μεγαλύτερη. Μια κρίση που προκαλεί πέραν των άλλων ένα γενικό κλίμα αβεβαιότητας στους ευρωπαϊκούς λαούς. Με τεράστιες επιπτώσεις στο επίπεδο της κοινωνικής συνοχής. Η χώρα μας δέχτηκε και δέχεται τα σφοδρά «κύματα» της κρίσης, από την πρώτη στιγμή που εκδηλώθηκε αυτή. Μια σειρά λόγοι την καθιστούν αδύνατο κρίκο της ευρωπαϊκής αλυσίδας και συνάμα πειραματόζωο των σκληρών μονεταριστικών πολιτικών, που παραμένουν κυρίαρχες.

Την τελευταία δεκαετία υλοποιήθηκαν στην Ε.Ε. πολλές θεσμικές αλλαγές, που είχαν σχέση με τον χώρο της αυτοδιοίκησης. Όλες αυτές οι αλλαγές, προσανατολίζονταν κυρίως στην προσαρμογή λειτουργίας των τοπικών και περιφερειακών ΟΤΑ στους οικονομικούς περιορισμούς και δεσμεύσεις, που επέβαλαν οι κεντρικές εξουσίες. Σε πολλές χώρες ψηφίστηκαν νόμοι που επηρέασαν όλους τους βαθμούς αυτοδιοίκησης. Στη χώρα μας πέντε χρόνια μετά την έναρξη της λειτουργίας των νέων Δήμων, που είναι και τα χρόνια της κρίσης – με την εφαρμογή του προγράμματος «Καλλικράτης» (Ν. 3852/2010) - οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ έχουν οδηγηθεί σε μια κατάσταση οικονομικής, διοικητικής και λειτουργικής υποβάθμισης, με ότι αυτό συνεπάγεται για την αποτελεσματική εξυπηρέτηση των πολιτών και την εκπλήρωση του κοινωνικού και αναπτυξιακού ρόλου των Δήμων.

Η συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο συνολικό χρέος της χώρας για το πρώτο έτος των μνημονίων ανέρχονταν σε μόλις 0,9% του δημόσιου χρέους, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όντας ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά σε όλη την Ευρώπη. Και όμως η επιχορήγηση των δήμων από τον κρατικό προϋπολογισμό για κάλυψη λειτουργικών δαπανών μειώθηκε κατά 60%.

Σε καμιά άλλη χώρα δεν υπήρξε ανάλογη μείωση συνδυασμένη μάλιστα με το μικρότερο στην Ευρώπη ποσοστό δαπανών(5%). Ταυτόχρονα η οικονομική κρίση συμπάρεσυρε προς τα κάτω τα ίδια έσοδα (δημοτικοί φόροι, τέλη, δικαιώματα, εισφορές).

Από την άλλη το μισθοδοτικό κόστος στους Δήμους μειώθηκε σημαντικά (28%) καθώς οι αποχωρήσεις μόνιμου προσωπικού, μόνο τα τρία πρώτα χρόνια του μνημονίου, ξεπέρασαν τις 10.000, την ίδια στιγμή που καμιά πρόσληψη νέου μόνιμου προσωπικού δεν πραγματοποιήθηκε, δημιουργώντας όμως τεράστια κενά στην λειτουργία και την αποδοτικότητα της. Η συντριπτική πλειοψηφία των αιρετών, επέλεξε το πελατειακό μοντέλο των συμβασιούχων μικρής διάρκειας με φθινό εργατικό κόστος.

Με τις περικοπές των επιχορηγήσεων η οικονομική κατάσταση των Δήμων οδηγήθηκε σε αδιέξοδο αφού: Με την μείωση των ΚΑΠ αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές λειτουργικές δαπάνες. Με την μείωση της ΣΑΤΑ στα επίπεδα προ του 2000 δεν μπορούν να καλύψουν τις αναγκαίες συντηρήσεις των υποδομών και στο νέο ΕΣΠΑ 2014-2020 θα είναι μειωμένο το μερίδιο των υποδομών. Ο δανεισμός για χρηματοδότηση τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και υποδομών έχει ουσιαστικά μηδενιστεί.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σε μια περίοδο πολυεπίπεδης κρίσης, όπως η σημερινή, η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει ένα κομβικό ρόλο στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και στη δημιουργία συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο, με τις πολιτικές και τις παρεμβάσεις που αυτή πρέπει να προωθεί. Στις συνθήκες που διέρχεται η χώρα, βασική προτεραιότητα κάθε Δήμου, οφείλει να αποτελεί η διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης μέσω της υποστήριξης των ατόμων και των ομάδων του πληθυσμού που πλήττονται από την οικονομική κρίση. Προνοιακά επιδόματα,

βρεφονηπιακοί-παιδικοί σταθμοί, Κέντρα Παιδικής Δημιουργίας, προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι», ΚΑΠΗ, ΚΗΦΗ, κοινωνικά παντοπωλεία, συντήρηση σχολικών μονάδων, κλπ, είναι δράσεις που κρατούν την κοινωνία όρθια και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να σταματήσουν.

Εν κατακλείδι, η Τοπική Αυτοδιοίκηση εκπληρώνοντας διαχρονικά τον ιστορικό της ρόλο, αποτελεί το τελευταίο «προπύργιο» για την κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη με δράσεις, πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις υπέρ των πολιτών, σε μια κοινωνία που δοκιμάζεται.

Σήμερα βασική προϋπόθεση επιβίωσης της αυτοδιοίκησης και ανατροπής της ζοφερής κατάστασης, είναι να φύγει η χώρα από τα μνημόνια. Να σταματήσει η σκληρή πολιτική της λιτότητας. Παράλληλα να υπάρξει ένα νέο θεσμικό πλαίσιο που θα διέπει τις λειτουργίες της αυτοδιοίκησης. Σ αυτό το πλαίσιο ο «Καλλικράτης» πρέπει να αντικατασταθεί από χωρικές ενότητες, που θα αποτελούν κοινωνικά κύτταρα με πρωτογενή εξουσία.

Στην Ελλάδα ο μέσος Καλλικρατικός ΟΤΑ έχει 34780 κατοίκους και έκταση 406 τετραγωνικά χλμ, τη στιγμή που οι αντίστοιχοι στη Ε.Ε των 27 είναι 5.630 κάτοικοι και 49 τετρ. χλμ. Οι Δήμοι μειώθηκαν – σε σχέση με το 2010 - από 1.034 σε 325 (-69%), οι δημοτικοί σύμβουλοι από 16.390 σε 9.375 (-43%) ενώ τα νομικά πρόσωπα και οι επιχειρήσεις των δήμων από 5.880 που ήταν το 2010 συγχωνεύθηκαν σε 1.138.

Με βάση τα παραπάνω χρειάζεται μια χωροταξική αποκλιμάκωση που θα παράξει μικρότερες ενότητες και θα μειώσει το τρέχον αυτοδιοικητικό έλλειμμα. Ειδική έμφαση πρέπει να δοθεί στις ορεινές περιοχές και στα νησιωτικά συμπλέγματα. Βασικά κριτήρια πρέπει να είναι η ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στα δημοτικά δρώμενα, ο σεβασμός στις πολιτιστικές-ιστορικές ιδιαιτερότητες, οι γεωμορφολογικές συνθήκες, η οικονομική βιωσιμότητα.

Το ουσιαστικό: Πρέπει να γίνει μια εκ βάθρων επανεξέταση των αρμοδιοτήτων και του οικονομικού κόστους που έχουν αυτές. Η αφειδής μεταφορά στη ΤΑ δεν αποτελεί κατ'ανάγκη δείκτη αυτοδιοικητικής ενδυνάμωσης. Προτιμότερο είναι να έχει λιγότερες, πιο συγκεκριμένες και καλά οργανωμένες. Πρέπει να διασφαλίζονται επιταγές του Συντάγματος που λένε πως στην μεταβίβαση αρμοδιοτήτων πρέπει να προηγείται η μεταφορά των απαιτούμενων πόρων. Επιπλέον πρέπει να επαναπροσδιορισθεί ο βαθμός αποκέντρωσης και συνακόλουθα η ανακατανομή εσόδων και δαπανών μεταξύ Αυτοδιοίκησης και κεντρικής διοίκησης με στόχο την επάρκεια των πόρων της Αυτοδιοίκησης.

Η Αυτοδιοίκηση, ιδιαίτερα οι Δήμοι, νοείται ως ένας γνήσιος λαϊκός θεσμός, όπου η άμεση δημοκρατία και συλλογική ευθύνη πρέπει να είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, και όχι οι μονοπρόσωπες εκτελεστικές εξουσίες.

Ο Καλλικράτης δεν δημιούργησε θεσμικά αντίβαρα τα οποία θα αντιστάθμιζαν τον κυρίαρχο ρόλο του Δημάρχου. Το μοντέλο της απόλυτης κυριαρχίας και στενού παρεμβατισμού της δημοτικής εξουσίας στην υπηρεσιακή διοίκηση καταγράφεται με μελανά γράμματα στις εκθέσεις διεθνών οργανισμών. **Για την αλλαγή αυτού του μοντέλου πρέπει να προωθηθούν:** Συμμετοχικοί θεσμοί και παρεμβάσεις ως αναπόσπαστο και δομικό συστατικό μέρος της θεσμικής και πολιτικής λειτουργίας της ΤΑ. Οι θεσμοί αυτοί συμπεριλαμβάνουν τις λαϊκές συνελεύσεις, τον συμμετοχικό προϋπολογισμό και τα τοπικά δημοψηφίσματα, αλλά και ενδιάμεσους θεσμούς πολιτικής καινοτομίας όπως η τοπική λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, η πλατιά τοπική διαβούλευση και ο θεσμός των διερευνητικών επιτροπών.

Στόχοι είναι: ο περιορισμός των δημαρχοκεντρικών χαρακτηριστικών του συστήματος η μείωση της εσωτερικής συγκέντρωσης της πολιτικής ισχύος στους ΟΤΑ, η μεταφορά αρμοδιοτήτων από ολιγομελή διευθυντικά όργανα της πλειοψηφίας, όπως η υφιστάμενη Εκτελεστική Επιτροπή, σε πιο αντιπροσωπευτικές δομές.

Η ενίσχυση και αναδιοργάνωση των αρχών για την καταπολέμηση α) της κακοδιοίκησης εις βάρος των δημοτών και β) της οικονομικής κακοδιαχείρισης και της διαφθοράς. Δεν μπορεί

το 2015 η διοικητική μεταρρύθμιση, να μην έχει αντιμετωπίσει πχ το έλλειμμα των δεδομένων της αυτοδιοίκησης, σε μια ενιαία εθνική ψηφιακή πλατφόρμα. Η θέσπιση της απλής αναλογικής σε όλα τα επίπεδα εκλογής και αντιπροσώπευσης των Ο.Τ.Α., διότι το υφιστάμενο εκλογικό σύστημα που αποδίδει τα 3/5 των εδρών στον συνδυασμό που πλειοψήφησε αλλοιώνει την αναλογική αντιπροσώπευση.

Η ουσιαστική και τυπική αναβάθμιση των συλλογικών οργάνων των Δήμων και των τοπικών συμβουλίων που καθίστανται οι χώροι επεξεργασίας και λήψης όλων των αποφάσεων και ελέγχου της υλοποίησής τους, αντί των Δημάρχων που αποφασίζουν και ελέγχουν στο σημερινό σύστημα.

Ορισμένες από τις αναγκαιότητες που ανέφερα και άλλες ίσως πιο σημαντικές που παρέλειψα, θα πρέπει να τεθούν στο τραπέζι ενός ουσιαστικού διαλόγου Κυβέρνησης –ΟΤΑ. Ο χρόνος έχει ωριμάσει.

Τάσος Κανταράς μέλος Δ.Σ ΚΕΔΕ- δημοτικός σύμβουλος Δήμου Πολυγύρου